

XALQARO INVESTITSION RISKLARNI PASAYTIRISH USULLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11521675>

Atajanov Mamatsharip Karimberdiyevich

To'rtko'l tuman 1-sonli kasb-hunar maktabi o'qituvchisi

Annotatsiya: Tezida milliy iqtisodiyotda investitsiya risklarini samarali boshqarishda va pasaytirish usullari bayon etilgan. Investitsion kompaniyaning raqobatbardoshligiga va investitsion potentsialiga ta'sir etuvchi omillar tahlili ko'rib o'tilgan. Mazkur ma'lumotlarga ta'yangan holda kompaniyalarning investitsion faoliyati haqida shuningdek, investitsiya risklarini pasaytirish usullari to'g'risida ilmiy va amaliy xulosalar shakllantirilgan.

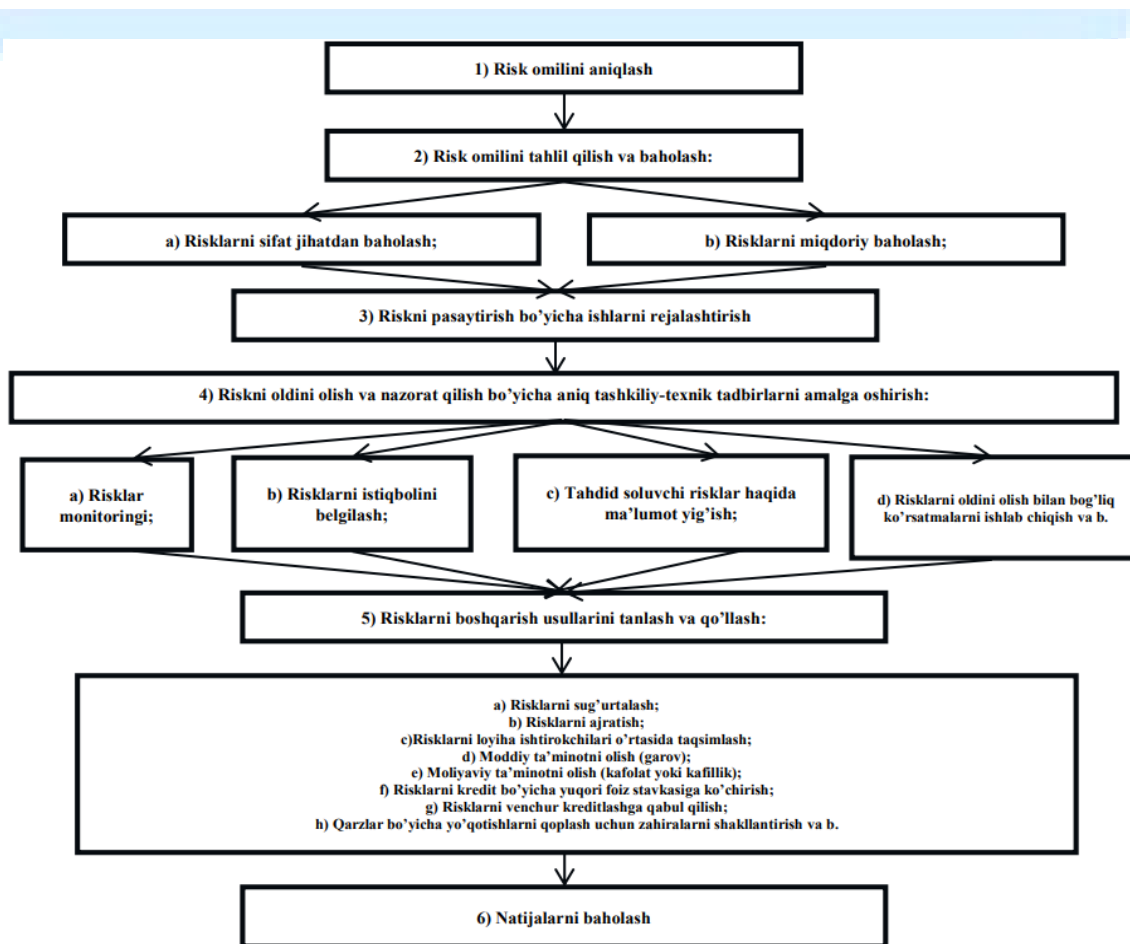
Kalit so'zlar: investitsion faoliyat, risklarni boshqarish, investitsiya risklari, kompaniyaning investitsion potentsiali, investitsiya loyihalarini baholash va tahlil qilish.

Bugungi kunda investorlar uchun moliyaviy-iqtisodiy inqirozlar va nobarqarorliklar sharoitida sarmoya kiritishdan oldin investitsiya loyihalariga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan risklarni tahlil qilish, risklarni baholash va samarali boshqarish, loyihaga salbiy ta'sir etuvchi omillarni o'z vaqtida aniqlash va ularning salbiy ta'sirini pasaytirish yuzasidan kerakli chora-tadbirlarni ishlab chiqish masalasi yanada muhim vazifalar qatoridan joy olmoqda. Yuqoridagilardan kelib chiqib, zamonaviy va ilg'or tajribalar asosida investitsiya loyihalari risklarini samarali boshqarishda va risklarning salbiy ta'sirini kamaytirishda risklarni pasaytirish yo'llaridan keng foydalanish hozirgi dolzarb vazifalardan biriga aylandi, deb ta'kidlash mumkin.

O'zbekiston sharoitida investitsiya loyihalarini amalga oshirishda risklarni yuzaga keltiruvchi omillarni aniqlash, ularni sifat va miqdor jihatdan baholash, risklarni pasaytirish yo'llarini aniqlash hamda samarali boshqarish eng muhim vazifalardan hisoblanadi. Umuman olganda, risklarni boshqarish – kompaniyaning foyda olish maqsadlariga ta'sir etuvchi risklarni va ularning oqibatlarini aniqlash, baholash, hisoblash, nazorat qilish (monitoring) va kamaytirish maqsadida mazkur kompaniyada doimiy olib boriladigan tuzilmaviy jarayon hisoblanadi. Risklarni boshqarish va baholashdan maqsad, investorga investitsiya loyihasini amalga oshirishda qatnashishning maqsadga muvofiqligi to'g'risidagi qarorlarni qabul qilish va mumkin bo'lgan moliyaviy yo'qotishlardan himoyalash bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish uchun kerakli ma'lumotlarni taqdim qilishdan iborat.

Risklarni boshqarishning asosiy bosqichlarini quyidagicha ifodalash mumkin (1-rasm).

Ayniqsa, investitsiya risklarini pasaytirish bo'yicha bir qancha usullar mavjud bo'lib, ular to'g'risida har bir tadbirkor va investor o'zining doimiy faol ishlatuvchi "quroli" sifatida qarashi lozim.

1-rasm. Risklarni boshqarish bosqichlari¹

Investitsiya loyihalarini amalga oshirishdagi alohida risklar ta'sirini yo'qotish yoki yumshatish uchun bir qancha yo'llardan foydalaniladi.

1. Riskdan qochish - risk bilan bog'liq tadbirlardan voz kechishni bildiradi.

2. Riskni ushlab qolish – investor zimmasiga riskni qoldirish, bunda investor o'z kapitalini riskli tadbirlarga yo'naltirayotganda, risklardan ko'riladigan zararlarni qoplash uchun mablag'i bo'lishi kerak.

¹ Muallif tomonidan iqtisodiy adabiyotlarni o'rganish asosida ishlab chiqildi.

3. Riskni uzatish (sug'urtalash) – investor risk havfini kimningdir zimmasiga yuklaydi. Riskni sug'urtalash, mantiqan olganda, muayyan risklarni sug'urta kompaniyalariga berishni anglatadi. Uning mohiyati investorning riskdan qutilish maqsadida daromadning bir qismidan voz kechish orqali aks ettiriladi.

Riskni pasaytirishning aniq vositasini tanlashda investor quyidagi tamoyillarga asoslansa, maqsadga muvofiq bo'ladi:

- ortiqcha tavakkal qilish kerak emas;
- risk oqibatlari to'g'risida o'ylash lozim;
- kam narsa uchun risk qilish kerak emas.

Investitsiya faoliyatini rejalashtirish va amalga oshirish uchun investitsiya loyihalarini ishlab chiqish bosqichida amalga oshiriladigan hamda oqilona va asosli boshqaruv qarorlarini qabul qilishga yordam beradigan dastlabki tahlil va risklarni baholash alohida ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, mavzu bo'yicha quyida takliflarni berish mumkin:

1. Risklarni tahlil qilishning asosiy yo'nalishi - investitsiyalarning mumkin bo'lgan iqtisodiy samaradorligi ko'rsatkichlarini, ya'ni loyihada ko'zda tutilgan kapital qo'yilmalarning daromadlilikini aniqlash hisoblanadi. Bunda loyiha samaradorligini baholashda loyiha bo'yicha pul oqimlarini hisob-kitob qilishda vaqt omilini hisobga oluvchi usullardan foydalanish lozim bo'ladi.

2. Milliy iqtisodiyotda risklarni boshqarish murakkab jarayon bo'lib, uni faqat barcha vositalardan samali foydalangan holda, shu jumladan, riskni hisoblashning evristik va qat'iy iqtisodiy va matematik usullaridan foydalanishni o'z ichiga oluvchi usul va uslubiyotlarni keng qo'llash talab etiladi.

3. Risk darajasini pasaytirishning eng ishonchli usuli - bu risklarni samarali boshqarish hisoblanadi, ya'ni boshqarishda turli xil yondashuvlar, jarayonlar, faoliyat turlaridan foydalangan holda ma'lum darajada riskli vaziyatning boshlanishini bashorat qilish va uning darajasining pasayishiga erishish imkoniga ega bo'lishni joriy etish kerak bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Mamatov B., Khujamkulov D., Nurbekov O. Organization and financing of investments. Textbook. - T.: Economy-Finance, 2021. - 608 p.
2. Kayumov R.I., Khojimatov R.Kh. Organization and financing of investments: Textbook. T.: TDIU, 2020. - 496 p.
3. Raimjonova M.A. Attracting investments to free economic zones in Uzbekistan: theoretical foundations, current situation and prospects. T.: "Extremum-press"
4. Tashov O. Improving financing of investment activity. T.: "Akademnashr", 2022.-165 p.
5. Khazanovich E.S. E.S. Inostrannye investitsii: Uchebnoe posobie/E.S. Khazanovich. 2nd ed., ster.-M.: KNORUS, 2021.-312c.
6. Kashimov A.A., Madjidov Sh.A., Muminova N.M. Organization of investments development and financing. Textbook. T.: Sharq Matbaa publishing house, 2022.-208 p
7. Kashimov A.A., Madjidov Sh.A., Muminova N.M. Organization and financing of investments. Textbook. T.: Sharq Matbaa publishing house, 2023.-208 p.
8. Shevchuk D.A. Organization and investment financing. -Rostov na Donu.: Phoenix, 2021.-272 p. finansirovanie

